

Špela Šebjanč

NA GORENJSKEM PREKMURKA,
V PREKMURJU GORENJKJA

pen

IVANKA KLOPČIČ

Gore, slovenstvo, simboli

Da so mu gore neizmerno obogatile življenje, je zapisal Tine Mihelič, poklicni violinist, sijajen alpinist in pisatelj, ki sebe imenuje zaljubljenca v gore. Pritrjujemo mu vsi, ki nas je zastrepil skalni svet, enako kot on smo hvaležni usodi, da nas je popeljala na gorske poti.

Ljudje, ki jim je otroštvo teklo v ravnini, včasih doživljajo hribovite kraje kot utešujoče, nasprotno se zdi gorjancem ravnina enolična in ravna črta obzorja dolgočasje. Kot študentka, prvič obdana z visokimi trentskimi gorami, sem občutila pravcato klavstrofobijo, ki je ponehala šele na Vršiču, med majskim snegom in cvetovi teloha. Ko kasneje odkrijem privlačnost gora, postanejo skalne stene, prej izvor tesnobe, sanjski kraj, kamor se dejavno in zaslanjano vračam štiri desetletja. Kakor ni lahko pojasniti, zakaj smo nekateri ljudem naklonjeni, druge

pa zavračamo, je enako težko razumeti, zakaj nam neki kraji ali naravne pojavnosti vzbujajo izjemno zanosna čustva.

Sama se prištevam k srečnežem, ki so jim gore sopomenka nepotešljivega hrepenenja. Čeprav sem odrasla v ravnini, doživljam hojo navkreber kakor obred iskanja lepote. Zaradi vedno širših razgledov pa tudi tišine, ki je, kolikor više prihajam, bolj prvinska, naravna. Nikjer ni občutek brezčasnosti in svobode tako popoln kot tam gori, na konici gore, na kateri prepotena in zadoščena delim hrano s kavkami in vtise z neznanci, ki so hkrati prispeli gor. Stiske, tekmovanje, priganjaška naglica, vse izgubi pomen, je nevredno radostnih občutkov v veličastju gorskega paradiza.

Privrženost goram z leti ne pojenja; spreminjata se le dolžina poti in višina ciljev. Osebna zgodovina pomni vse domače vrhove, skoraj vsako leto Triglav, šesttisočake v Andih, Mont Blanc, Atlas, Grossglockner, Karpate, večino balkanskih gora in čarobne Dolomite. Gore so večne, ljudje smo minljivi, se tolažim zadnja leta, ko me pogosteje kot med skale zanese na Pohorje. Sijale bodo onstran mojega časa, privlačile nove

rodove, od daleč vznemirjale, v bližini pomirjale.

Slovenci smo v avgustu proslavljali dva jubileja: 120. obletnico postavitve Aljaževega stolpa na vrhu Triglava in 96. obletnico priključitve Prekmurja Sloveniji. Kaj povezuje pomembna mejnika? Uporna hoja za jasnimi cilji, ki so sovravnikom slovenstva prekrizali potujčevalne namene. Dovški župnik Aljaž je z nakupom vrha Triglava, postavitvijo stolpa in potem planinske kočice (današnja Kredarica) ključoval nemškemu prilaščanju naših gora, narodnozavedni Prekmurci in Prleki so z veliko truda vplivali na odločitev pariške mirovne konference leta 1919, da je Prekmurje »odtrgala« od »vogskoga orsaga«, to pa je bilo za ohranitev slovenstva v pokrajini med Muro in Rabo nujno.

Svobodni ljudje si upajo več, trdi J. Franzen. Bistvo gorskih in vseh podvigov sploh je v smelosti, ki jo premorejo posamezniki, ali: svoboda je predvsem lastnost zavesti, okoliščine jo izzovejo ali ovirajo, vendar njej zavezan človek v brezpotju uporno išče sledi. Prekmurci sami zase pravimo, da nam manjka podjetnosti in samozavesti. Zunanji pogoji so izpolnjeni: evropejstvo, samostojna Slovenija, prepletene vezi z drugimi regijami, večji delež izobraženih Od nas je odvisno, da odločneje zagrizemo v »daljo in nebeško stran«.

Zavest o pripadnosti slovenstvu je v Prekmurju utrjena, živa sta narečje in knjižni jezik, mladim so tuje oblastne meje, ki so delile naše prednike. Planinsko društvo Matica M. Sobota je pobrateno s PD Mojstrana - Dovje. Spomladni pridejo Gorenjci k nam, jeseni se mi odpravimo pod Triglav. Dojemanje Triglava kot simbola slovenstva je vsesplošno. Najdemo ga povsod, kjer živijo rojaki, od Amerike do Andov. Aljažev stolp, zgodovinski pomnik uporništvu, naj nam po Župančičevem naročilu »... kaže pot iz naših zmot in zmed ...«.

TADEJ TÖRNAR

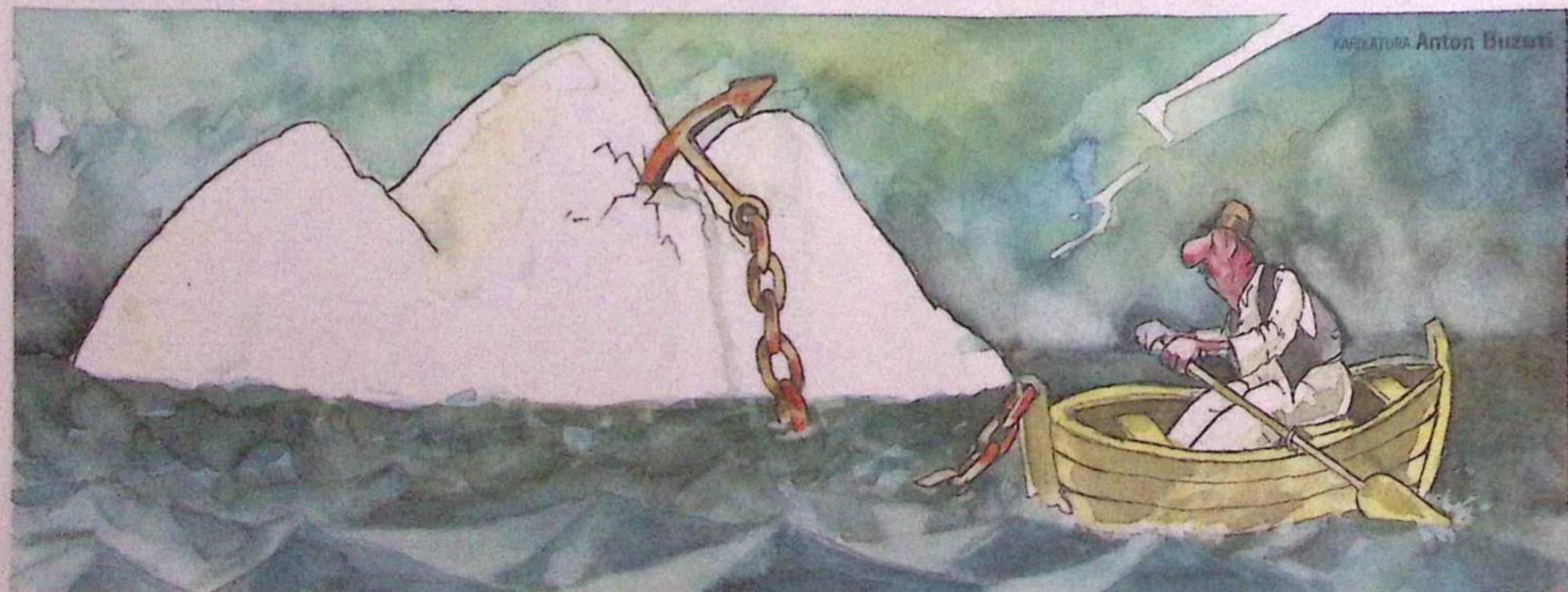
Kot Prekmurec rad zahajam v gore

Moje misli vedno tavajo tam nekje v gorah na višji nadmorski višini od Prekmurja. Pa ne le na najvišjem vrhu Slovenije, okrog Aljaževega stolpa, ki je pred kratkim praznoval častljivo stodvajsetletnico. Marsikdo se po mojem mnenju ne zaveda, kaj takratno dejanje župnika, ljubitelja gora in glasbe Jakoba Aljaža pomeni in kako vpliva na nas še danes. Zagotovo bi tudi jaz z drugoga stališča gledal na gore, če se Prekmurci leta 1919 ne bi priključili oz. združili z matično Slovenijo. Rad imam to pokrajino ob Muri, a rad zahajam tudi drugam, saj najdem v vsakem delčku Slovenije svoj čar. Danes je priključitev Prekmurja k matični Sloveniji praznik in prav je tako, zdi se mi, da Prekmurci dopolnjujemo preostali del Slovenije in jo povezujemo v celoto. Prav povezo-

vanje in sodelovanje med ljudmi je po mojem mnenju ključnega pomena pri vsaki stvari. Vendar včasih in ponekod tudi manjka, predvsem na vrhu (pa ne na vrhu Triglava).

Kot narodnozaveden človek sem ponosen na simbole naše države. Zase lahko trdim, da dobro poznam Slovenijo, domala sem bil že na vseh koncih »kure«. Marsikdo je ne pozna in rine v druge države na dopust, počitnice in mnogokrat tarna, kako ne pozna domačih krajev ... Če razmislim, kako predstavim Slovenijo nekemu tujcu, to storim po navadi z opisom narave oz. pokrajin, nekaterih znamenitosti, tako kulturnih kot tudi naravnih, značilnosti ljudi ter predstavim značilno hrano in pijačo. Eden od simbolov Slovenije je Triglav, ki je tudi v grbu naše zastave. Mnogi trdijo, da postaneš pravi Slovenec šele takrat, ko stopiš na vrh Triglava. Kaj pa jaz vem ..., čeprav sam še nisem stopil na vrh očaka, vem, da bo to zagotovo enkrat v bližnji prihodnosti, da se rešim tega bremena in začudenih obrazov ljudi, ki me vprašajo, kolikokrat sem že bil na Triglavu Obstaja veliko drugih gora in poti na vrhove gora, ki so veliko manj objudene in zato zame toliko bolj privlačne. Kot biolog po duši in srcu gledam na

hribe in gore s širšega zornega kota. V gorah namreč rad poiščem mir in občudujem naravo, to pa je velikokrat težko, če se mimo tebe valijo procesije ljudi. Slovenci smo znani po hoji v gore, kot Prekmurec rad zahajam v gore, morda nekoliko nadpovprečno kot marsikateri drugi Prekmurec. Redkokdaj srečam koga, ki »gucij po naše«, včasih tudi sam težko najdem družbo za kakšen pohod. Zadnjič sem šel na Ojstrico in sem srečal mlad par pri sestopu, malce smo se pogovorili in sta me vprašala, kako Prekmurci hodite v hribe, saj je pri vas vse ravno. Nasmehnil sem se in odgovoril: »Saj vidita, da sem sam!« Raje grem večkrat za dan ali dva dni v hribe vsak mesec kot za en teden nekam na morje in bom čez mesec dni pozabil, da sem sploh bil kje. Pa še cenovno je, če nimaš zvez in poznanstev, zagotovo ugodnejše. Edini problem za Prekmurce je dolga pot do izhodišča, sploh do Julijskih Alp, ki so zame biser narave. Za hojo v gore sem se kljub svojim mladim letom odločil relativno pozno, ampak pravijo, da nikoli ni prepozno. Nekoč sem vedno ob povabilu v hribe govoril, češ kaj bom hodil v hribe, jaz lahko hodim doma po ravnem. No, to je trajalo, dokler nisem enkrat poskusil in še zdaj se spominjam svojega prvega pohoda. Tako sem nadaljeval s pohodi zmeraj višje in višje in imam za sabo zdaj že kar nekaj kilometrov poti. V hribih vedno srečam dobre in prijazne ljudi, tudi to me vleče nazaj. Iz tega razloga rad delam z mladimi, rad bi jih prepričal in jim pokazal, kako lepo je v hribih, saj si mnogi tega ne predstavljajo. Nekdaj, vsaj po pričevanju nekaterih znancev, je veliko več družin zahajalo v hribe, vsi od najmlajših do najstarejših, to je predstavljalo slovensko identiteto. Danes se mi zdi, da je tega na žalost manj, čeprav še tu in tam srečam v hribih cele družine. Vsem, ki se boste podali v hribe, želim varen in trden korak!

KARİKATURA Anton Bizuti

pen

Pen je Vestnikova mesečna priloga.

Izdaja ga Podjetje za informiranje, v. d. odgovornega urednika matičnega časopisa je Dejan Fujs, urednici Pena sta Majda Horvat in Vida Toš. Pri pripravi sodelujejo novinarji Vestnika in zunanji sodelavci. Lektura Nevenka Emri, oblikovanje Ksenija Šomen, računalniški prelom Robert J. Kovač.

Špela Šebjanič | NA GORENJSKEM PREKMURKA, V PREKMURJU GORENJKA

BESEDILO Vida Toš FOTOGRAFIJA Nataša Juhnov

Nikoli nisem razmišljala na ta način, torej ali sem planinka ali ne (smeh). Gore so za nas nekaj normalnega, v hribih sem zrastle, moj dedi je bil gorski reševalec, najlepše počitnice sva s sestro preželi pri babi in dediju na Gorenjskem. Vedno smo hodili v hribe, vedno. Sem zadnjič ravno gledala fotografije, stara šest, sedem let sem bila na Stolu. In zdaj se je moja sestra poročila na Jezersko, tako da smo spet tam (smeh). Jaz tudi nikoli nisem mogla reči, ali sem Prekmurka ali Gorenjka; pravzaprav vedno tako: na Gorenjskem me imajo za Prekmurko, v Prekmurju za Gorenjko (smeh).

Ona pa je enostavno – ona. Nekako sem slutila, da bo nanjo nemogoče nalepiti etiketo »planinka« ali pa »hribolazka«, »popotnica«, »svetovljanka« ali kar koli podobnega. Ker ... ker je, kako bi rekla ... neulovljiva, neopisljiva, neoprijemljiva. Špela pač. Energija. »Ne, ne morem se umiriti (smeh). Tudi jaz sem izkusila samostan, v katerem naj bi ob jogi meditirali, pa sem po dveh dneh raje šla na trekking (smeh). Imeli so me poln kufer, oni vsi tiho, meditirali, jaz sem se pa ves čas samo hehetala (smeh). Enostavno ni šlo.« Ja, to je ona. No, tudi to. Čeprav, prizna, pravzaprav najlepši spomin na gore, potovanja ali pa na »njen« Nepal pripada trenutkom, ko je bila sama. Čisto sama. »Moja najljubša je Ama Dablam – materino telo – v Nepal. Da bi plezala, da bi šla na Everest ... ne. Ali pa v enem dnevu na Triglav? Temu jaz rečem komerciala; to so avtoceste, tu je glavni denar.« V njenih mislih je vedno tisti januar v Nepal: »Ko ni bilo turistične sezone in sem bila tam čisto sama. Šla sem do šivovih skrivnostnih jezer, do Gosaikunda lake na 4200 metrih ... Sama, nikogar nikjer ... brez hvale, brez trkanja po prsih ... to je tisto, kar mi res nekaj pomeni. In je samo moje.« Tudi Nepal, v katerem ima družino, kot reče, in s tem ne misli ne na izvorno in ne na družino, ki si jo je ustvarila, je našla s pomočjo gora: »Moj dedi je veliko hodil po svetu in je vedno šel tja, kjer so imeli hribe in gore. Enako delam jaz; prva ideja, kam naj grem potovat, je bila Nepal. Prav zaradi hribov: Himalaja, to moram videti in konec (smeh).« Strahu, zdi se, ne pozna. Pred gorami tako ali tako ne, ker je rasla na in ob njih, pa tudi pred marsičim drugim ne. Špela je namreč tudi športna padalka. »Seveda me je strah! Vsega me je strah. Vedno, saj to je to, zato to delaš (smeh). Ko te je strah, veš, da živiš. Če te ne bi bilo strah, potem je vse skupaj brez pomena. No, mogoče strah ni prava beseda ... jaz bi bolj rekla adrenalin. Vedno sem rekla, ko me ne bo več strah skočiti iz letala, ko me ne bo več strah iti same po svetu, potem tega ne bom več delala. Prav strah te naredi živega, ko se vrata letala odprejo ... čisti adrenalin! Še vedno pa je za mano že več kot 600 skokov (smeh).«

Ze pred tem se pogovarjamo o »spuščanju« v življe-

nju; o tem, da moraš – kot mama, kot človek, kot prijateljica, kot partnerka – spuščati. In moje naslednje vprašanje je kot na dlani: »Ne vem, kako je mama spustila ... saj ni imela izbire. Pri meni ni imela izbire, morala je (smeh). Nikoli ne bom pozabila; dala sta mi avto, da sem se vozila na fakulteto v Kranj, pa sem ga po dveh mesecih prodala in si kupila vozovnico za Rusijo, za Kamčatko (smeh).« To je bilo eno prvih njenih adrenalinskih popotovanj; naslednje Japonska in vrh Fudžijame, najljubše pa Nepal, kamor se Špela ves čas vrača. »Tam sem želela ostati in živeti. Potem pa ... najbolj me je zmotil položaj žensk ... saj ne, da bi bile manj vredne. A jaz, ki sem prepričana, da lahko človek naredi vse, kar si zastavi, se na to ne bi mogla navaditi. Tudi dogovorjene poroke pa to vse ... s tem se ne morem sprijazniti. Je pa absurd, ko vidiš, da oni pa zvožijo. Pri nas je najpomembnejša kemija; potem pa kemija mine in gre vse skupaj, kamor pač gre. Tam pa se dogovorijo za poroko pa ljudje ostajajo skupaj. Pa ne le to, pravijo, da so srečni. V Nepal imam sestri, ki sta poročeni, dogovorjeno poročeni, in verjamem, da sta srečni. Ker bi mi povedali, če ne bi bili, to vem, toliko smo si blizu.«

Zdaj dela kot turistična vodnica. »Nikoli nisem potovala s turističnimi agencijami in nikoli nisem želela postati vodnica (smeh). Pa so me potegnili noter, potrebovali so jih, ker jih takrat še ni bilo toliko. Na začetku je bila to zame muka, zdaj pa je vsako leto lažje (smeh). Sem pa šla zdaj delat še izpit za avtobus, ker avtobusni šoferje pa res vedno potrebujejo.«

Špela ne načrtuje; tudi če kdaj pa kdaj naredi načrt, ji življenje hitro pokaže, kdo je šef, se smeje. »Tudi Jaka ni bil načrtovan, priznam, a dobro, da se je zgodil. Sem pa, ko sem zanosila, najprej pomislila, da so se zame planine in hribi končali (smeh).«

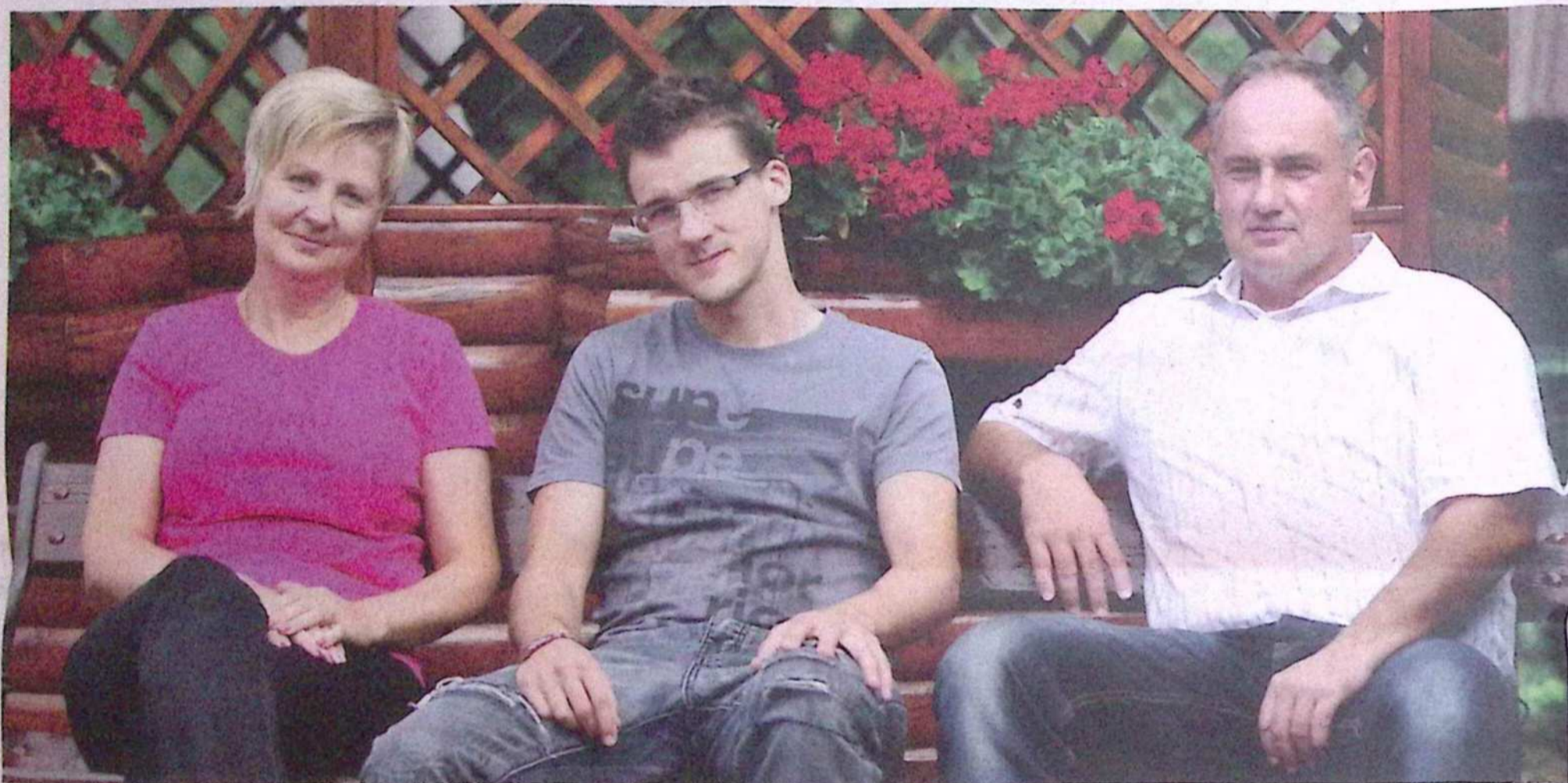
Zdaj že z Jako veliko hodi naokrog. »Kaj mu želim prenesti? Da lahko narediš, kar želiš. Vse. Ni ovir, te so samo v glavi. Kar se odločiš, lahko napraviš. In potem mali pobira ideje okolice, pride domov in reče: 'Mama, ti si piška, ti tega ne moreš.' Jaz pa ga vprašam samo: 'Jaka, a ata vozi avtobus?' (Smeh.) Hec, a z veliko resnice.«

D R U Ź I N A Režonjevi iz Turnišča

Nekaj minut pred koncem finalnega srečanja že tradicionalnega spopada občinskih veljakov, tamkajšnjih podjetnikov in sedme sile na Jenameni je Slavko Režonja udaril po okroglem usnju, če smem, tako na slepo in pravzaprav iz obupa. Spodaj podpisani akter je stal v vratih in v slogu vrhunskih čuvajev mreže, to je videl na malih televizijskih zaslonih, samozavestno puščal izjemno počasno žogo v golavt, ko je kar naenkrat ta odskočila in se od leve vratnice odbila v njegove noge in se potem odkotalila v mrežo. Nasprotnike je sedma sila že imela na kolenih, čuden zadetek pa je vse spremenil. Finale je (od)šlo po zlu. Spet. In spet je obveljala tista o vratarjih: »Oče je imel dva sina. Eden je bil pameten, drugi pa golman!«

Matematiko z igro, jezike s televizijo

BESEDILO Andrej Bedek FOTOGRAFIJA Nataša Juhnov

Skok dve uri nazaj. Za mizo pri Režonjevih doma je snemalnik zvoka kazal eno uro, dvanajst minut in dvainštirideset sekund. Družboslovec je tvegaj ples na naravoslovnem parketu Slavka, Valerije in Sandija, nekakšnega trisa strojništva, matematike in računalništva. Kar solidno je preživel. A če smo začeli z najbolj postransko zadevo na svetu, je prav, da jo še malo obdelamo. Slavko je kar visoko v hierarhiji pomurske in prav tako slovenske žogobcarske organizacije. Je delegat, to je tisti, ki bi, ali je med srečanjem vse po pravilih igre, v prvi Slovenski nogometni ligi in nižjih ligah. Pretekli teden je naloge opravljal v Celju in to nedeljo v Kuzmi. Je še udarni član moštva turniških veteranov. Pravijo, da je odličan v skoku in da slovi po odličnem udarcu z glavo. »Bil je Sandijev trener v mlajših kategorijah. Je bilo kar napeto. Večkrat sta se doma sprla,« se je spomnila Valerija. »Na njegovem primeru sem drugim želel dokazati, da so lahko še boljši,« je spretno krmaril Slavko. Sandi je kariero sklenil kot mladinec – pred njim so novi izzivi. O tem bo še tekla beseda.

Nedelje so večasih v primežu veteranske dopoldanske tekme in popoldanske delegatskega posla. Takrat nekako ni skupnega kosila, a to skušajo nadomestiti med tednom. »Ob toliko obveznostih je vse težko uskladiti,« je realna Valerija, ki priskoči na pomoč, če soprog pride domov z otečenim gležnjem, odrgnino na kolenu ali rano na komolcu. Seveda kot gore privržencec nisem pozabil: »Slav-

ko, ker se spoznate, kakšna je prihodnost Mure?« V žargonu se mora vse »poklopiti« – vodstvo, moštvo, pomoč gospodarstva in lokalnega okolja. »Vsak mora dati 120 odstotkov od sebe, da lahko uspe. Samo tako se lahko utišajo kritiki.« Saj – lažje je govoriti s klopi kot pa iti pred klop in tam sprejeti vlogo.

Poštevanka, šele nato besede

Če smo že pri klopih. Šolske so na vrsti. Sandi, letošnji zlati maturant soboške gimnazije, gre oktobra v Ljubljano. Študij računalništva in matematike, za katerega DNIK-zapis ima očitno po mami, profesoric matematike na soboški gimnaziji. Nikoli ni bilo protekcije! Dolgoletni prvak v razvedrilni matematiki, v samem vrhu je bil še na tekmovanjih iz fizike in drugih zaved naravoslovja, je kot tri- ali štiriletnik matematično znanje začel usvajati med igro. Prej je znal poštevanko kot brati. »Mi pač gre,« je skromen Sandi, ki je maturo vzel kot nekakšen preizkus v življenju, ki mu ni delal večjih preglavic. Saj sploh ni imel stresa, kot ga nima niti zdaj pred začetkom študentskega življenja. Cilj(i)? Končati študij, morda kaj v kombinaciji s tujimi jeziki, ki mu prav tako dobro tečejo. »Matematiko se je naučil z igro, jezike pa s televizijo,« je rekla Valerija. Nagrada po uspešni maturi in v prejšnjih letih po končanih letnikih je obisk rokavskih koncertov. Konjiček ob seveda računalniških igrah. V tretjem letniku je sicer malo zaškripalo pri učnem uspehu. »Dajta mi mir! Bom sam ure-

dil.« In je. Prvi zvezdnik naravoslovnega domačega parketa. Očeta je z vprašanji že stisnil v kot.

Zdaj pa k prosvetnima delavcema – Slavko namreč uči na srednji dvojezični šoli v Lendavi. Pred županovanjem v Turnišču je tam tudi ravnateljval. Ker je jesenski rok mature in bo počasni šolski zvonec zaklical start novega poglavja, sta tudi sama vzela torbi iz službenega kotička. Valerija pravi, da je vsaj za dva tedna izključila šolo, Slavko je bil malo več vpet v službo, saj so opremljali računalniško učilnico. »Pa sicer« se po mojem prihodu nazaj v šolo povečujejo obveznosti. Danes so učitelji med tnalom in nakovalom – starši so vedno bolj ambiciozni. »Lahek dostop do informacij je cokla v razvoju mladih generacij,« je prepričan Slavko, ki kot strojnik in naravoslovec sicer veliko da na tehnično pisavo in podobno. Tega je zdaj manj. Mladi namreč ne prepisujejo, ampak si nabor znanja s table ovekovečijo z mobilnim telefonom! »Ko grem po hodniku, se dijaki ne pogovarjajo, ampak se vsak ukvarja s telefonom, tabličnim ali prenosnim računalnikom. Zdi se, da med seboj sploh več ne znajo komunicirati,« je poudarila Valerija. Zdi se tudi, da smo padli na izpitu osnovnih vrednot.

Malo kritike in pohvala

Generacije, ki prihajajo, niso nič krive. Slabih zglodov je na pretek, vzorci se ponavljajo. Družina je, ki je osnovna celica, kot običajno porinjena na rob. Družba prav tako ne daje pravih usmeritev, o politiki pa tako

in tako ostajamo brez besed. »O meji smo se v zunanji politiki pogovarjali, kot da bi bili na brizgancih. Res smo bili kot amaterji. Izgubili smo tudi zupanje pri naših evropskih partnerjih,« je povzdignil glas Slavko. Čeprav je že dve desetletji vpet v politiko – desni nazori z liberalnim pristopom –, težko najde rešitev. Že energija tradicionalne velike maše v »Varašu« je lahko dobro sporočilo. A žal ga nihče ne razume. Ali noče. Saj to je pravzaprav težava, nihče več ne poslušati stih, ki so kaj pripravljeni spremeniti (»Ne sprašuj, kaj lahko država naredi zate, temveč, kaj lahko ti narediš za državo.«), ampak se zapiramo v svoje okolje, lastne potrebe pa so najpomembnejše. Družbeno odgovornih je vse manj, posameznike, ki bi bili vpeti v tok, je mogoče prešteti na prste ene roke. Kje je energija?

Energijo ob natrpanih urnikih Slavko črpa iz tisoč sto trstov, ki zahtevajo skoraj vsakodnevno delo in obisk vinograda. Če je brizganec v redu? Glede na to, da je od dva tisoč litrov vina v sodih konec avgusta le še dvesto, ne potrebuje komentarja. Pomoč od doma je – Sandi je odgovoren za košnjo. Brizganec je bil petkovo popoldne res tak piten. Oprosti, ministrica. Morda je zato žoga ušla v gol! Valerijin odklop sta čipka in kvačkanje, eden od Sandijevih je bil streljanje z zračno puško, ki jo bo zdaj postavil v kot. »Pač se več ne vidim v tem,« je kratek. Tudi v streljanju je posegal po najvišjih mestih. Tak dober kaliber bodočega doktorja znanosti?

In še – donedavno županstvo

Slavko Režonja je do lanske jeseni županoval v Turnišču. En mandat, štiri leta. Ker ni bilo več iskre, se ni odločil za vnovično kandidacijo, čeprav se je zdelo, da bi bil lahko, pa brez zamere, župan do upokojitve. »Težko je postajalo, ko si odhajal z zavoro v službo. Treba je bilo narediti rez.« Biti župan je pomenilo, da si štiriindvajset ur v službi. »Takrat sem, kot se pravi, službo nosil domov, zdaj kot učitelj pa ne.«

Skok v državnozborni klopi prav tako ni bil več vabljiv izziv. Zadane naloge je župan Režonja izpolnil. Turnišče je že skoraj mesto, tako ocena čez palec. Županova soproga? »Imela sva dogovor, da je povedal, ko bi bilo treba, da sem zraven, in ko to ni potrebno. Je pa bil seveda med mandatom njegov tempo življenja precej hitrejši.« »V bistvu – v manjših občinah s trdo roko veliko dosežeš, čeprav sem se temu izogibal.« Dober človeški odnos in medsebojno spoštovanje sta recept za uspeh.

Pa trda roka v razredu pred vročimi dijaškimi umi? Valerija zase pravi, da jo imajo za strogo najbrž in predvsem zato, ker je matematika šolski predmet, ki se mu pripisuje red. Slavko? »Ko smo tri ure pri praktičnem pouku, si zavrtimo kakšno dalmatinsko, tako da Kako se to zdi?« In Sandi? Še nekaj dni dela, da pade kakšen cekin v torbico za žepnino, potem kratek odklop in čez dober mesec v prestolnico po novo znanje. O njem se bo skoraj zagotovo še slišalo. ■

S V E T Kristina Šiplič

Kristina je bila ves čas dekle, ki si jo opazil, a zdi se, da nikoli ni imela posebne želje po ... recimo temu avanturah s tujino. Saj veste, nekateri že kot študenti ali celo že prej sanjajo, kam vse bi radi šli, v tujino seveda, kje vse bi radi delali, v tujini seveda, in takim izmenjavam iz študentskih let pogosto sledi tudi selitev, v tujino seveda. Kristina se ni zdela te vrste. Niti študirat ni šla pretirano daleč od rodnih Tropovec, v Maribor zgodovino. Pogosto je hodila domov, bila vpeta v lokalno sceno, saj je pela v znanem soboškem zboru, in nasploh se ji najbrž niti sanjalo ni, da bomo o njej nekoč v Penu pisali v rubriki Svet. A saj poznate tisti rek: Človek obrača, življenje obrne. In Kristina pri tem seveda ni izjema. Zdaj s fantom Vikijem živi na Nizozemskem. Pravi, da bo tam v svojem poklicu težko dobila službo, in zdi se ji zdi žalostno, da se veliko mladih seli v tujino, pa se želi po nekaj letih vrniti domov.

V tujini se Slovenci med seboj podpiramo

BESEDILO Vida Toš FOTOGRAFIJA Nataša Juhnov

Viki, moj fant, je šel leta 2011 na Nizozemsko študirat. Načrt je bil, da se po dveh letih vrne, a se je zavleklo. Izbral je namreč posebne predmete, ki so ga zanimali, poleg študija je se je samozaposlil in delal, da se je lahko preživljal ... Zato sva se odločila, da pridem za njim, ko diplomiram. Z Vikijem Pavličem, študentom strojništva iz Brežic, se je Kristina srečala v Mariboru. Viki je na strojništvu izbral smer 'inženirsko oblikovanje', in ker je spoznal, da v Mariboru v tem smislu ne bo napredoval, vedel pa je, da se lahko še veliko nauči, je seveda iskal v tujini. Našel je fakulteto v Delftu na Nizozemskem, 'Industrial design engineering' se reče študiju, gre pa za to, da mora človek obvladati ne le dizajn, torej mora biti čim lepši zunanji videz, ampak mora napraviti tudi delovni. Kristina pravi, da je ta študij na Nizozemskem nekaj čisto drugega kot pri nas, ko recimo vsak študent dela samostojno nekaj svojega, medtem ko je tam poudarek predvsem na timskem delu. Potem študenti delajo že za konkretna podjetja. Trenutno, pravi, Viki piše diplomo in bo jeseni diplomiral.

Zakaj zgodovina? »Ne vem, že od malega me je to zelo zanimalo, in ko sem se odločala, kaj bi šla študirat, sem rekla, da raje študiram nekaj, kar me vsaj zanima, kot pa nekaj, kar me ne, pa mogoče zato ne bi nikoli končala, čeprav bi mogoče prej dobila službo ... Dandanes se mi zdi, da je tako skoraj vseeno, kaj študiraš (smeh). Potem prva tri leta - na prvi stopnji - nisem bila čisto prepričana, ali je to to (smeh). Na drugi stopnji pa sem videla, da imam to res rada, in sem tudi magisterij delala v povezavi s prekmurškimi plemiškimi družinami, to me je res pritegnilo. Kristina pravi, da jo pri zgodovini najbolj fascinira to, da je še ogromno stvari neraziskanih. »Obstaja recimo še ogromno dokumentov v arhivih, ki jih še nihče ni natančno predelal ... recimo v soboški knjižnici je rokopis iz 18. stoletja, ki ga je iz trezorja 'potegnil' moj mentor pri diplomu. To je debela knjiga, ima 500 strani, a je še nihče ni obdelal, zato sem jaz nekaj poglavij iz nje obdelala za diplomsko nalogo. Zelo me namreč zanimajo plemiške družine, najbolj iz Prekmurja, ki je velikokrat zapostavljeno ... Kristina je v magistrski nalogi obravnavala plemiške družine, ki niso tako zelo znane: Kereszturiye, Gombossyie in Babose. »Iz tega se da še toliko narediti ... a zdaj sem odšla,« doda, zato jo hitro povprašam, ali bi ostala v Sloveniji, če bi ji tukaj kdo ponudil službo. »Ja, verjetno bi, ker je zgodovinarju težko dobiti službo. Mislim, da bi hitro zagrabila in gotovo bi v Vikijem našla neko drugo pot ... bi pač on prišel domov. Tak je bil tudi prvotni načrt.«

A trenutno je drugače. Čeprav pri Kristini, mladost pač, zaradi tega ni videti večje travme. Videti je, da spada med ljudi, ki so menj najljubši: ne zaletavajo se z glavo v zid, ampak sprejmejo stvari take, kot so. In nekaj naredijo iz tega. V tej kategoriji je zagotovo tudi Kristina. »Moram reči, da je bila zveza na daljavo sicer na začetku rez težka, potem pa sem si mislila, da je mogoče tako bolje. Ker sem bila tako več sama s sabo, s prijateljicami, imela več časa

za študij in za druge stvari. Sva se pa vsaj vsaka dva meseca obiskala. Je bila velika preizkušnja, a tudi potrditev, da je to to (smeh).« Lani septembra, takoj po diplomu, pa se je na Nizozemsko odselila tudi Kristina.

»Lepo je bilo, da me je nekdo potreboval«

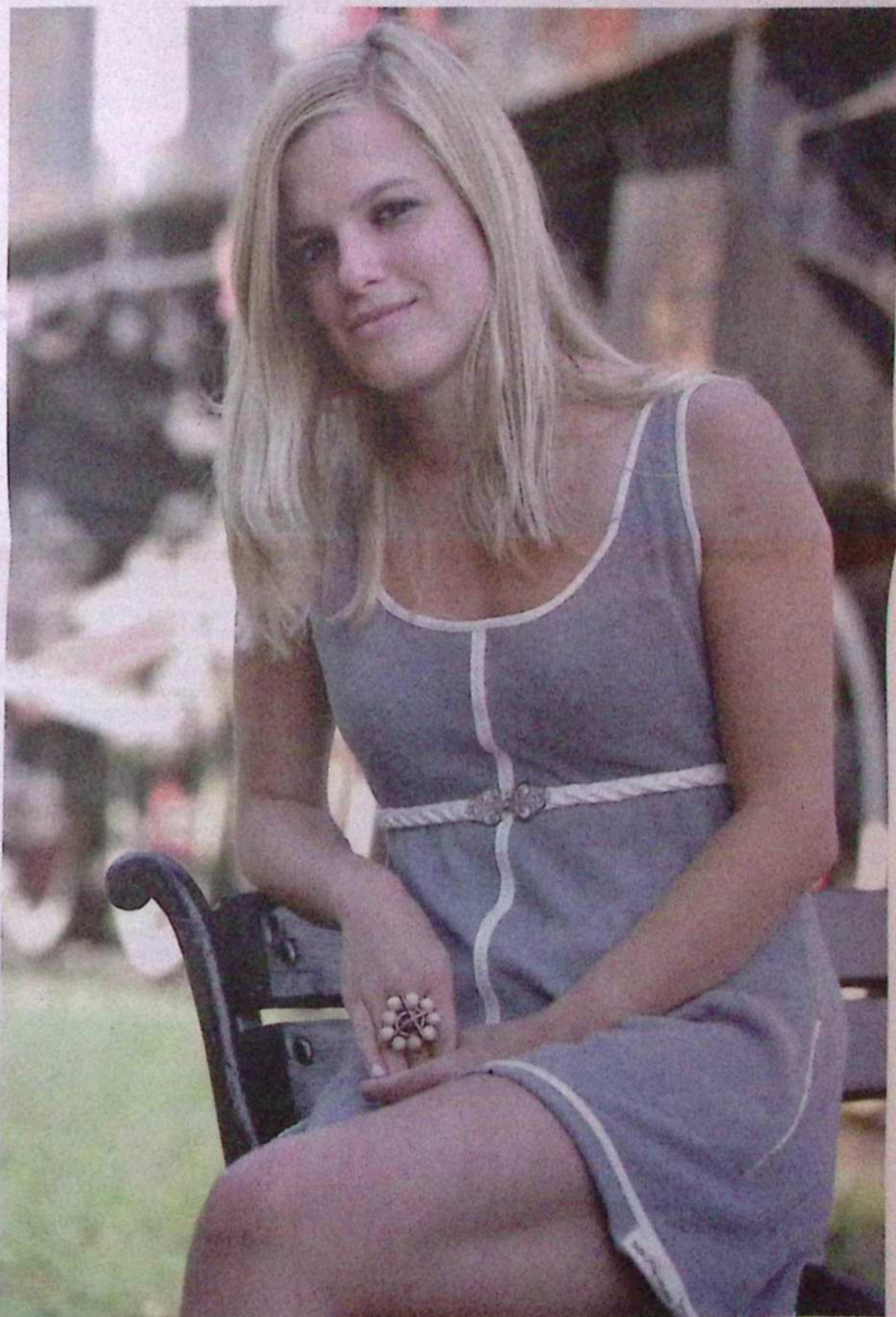
»Stanovanja so tam zelo draga, cene so neprimerljive z našimi. Če hočeš recimo imeti 50 kvadratnih metrov veliko stanovanje, skupaj s stroški plač mesečno več kot 800 evrov najemnine. V Amsterdamu so tudi blazne cene, za sobo plačaš 600 evrov. Je pa Rotterdam, ki je v bližini Delfta, cenejši. Tako trenutno razmišljava o selitvi tja. Vse pa je odvisno od tega, kje bo Viki dobil službo. Jaz delam zdaj v Rotterdamu in bi mi to tudi najbolj ustrezalo. Je pa res, da so tam povezave z javnim prevozom tako dobre, da je skoraj nepomembno, kje stanuješ.«

Pravi, da je bil začetek težek. »Na začetku je bil velik šok, vse novo, ne veš, kako in kje sploh iskati službo (smeh), tako da sem se prvih nekaj mesecev iskala in je bilo kar hudo. No, potem sem pa spoznala Slovenko, ki je poročena z Nizozemcem, in me je prosila, ali lahko popazim na sinka. In bilo je fino, ker me je nekdo potreboval (smeh). Pa tudi na nekem festivalu ob osmem marcu, kjer sem prostovoljno delala, sem spoznala ogromno žensk, tujke, domačinke ... In tako se počasi začne odpirati.« Pravi, da je sicer želela delati na svojem področju, torej v zgodovini. »A je problem, ker ne znaš Nizozemsko. Potem je neka slovensko-kitajska družina potrebovala varstvo za otroka, vmes pa sem začela delati v lokalu v Rotterdamu, v katerem pripravljamo sendviče, juhe, humus ... Zdaj, ko ne pazim več otrok, delam tam poln delovni čas. Polno nas je mladih, tudi takih, ki imajo magisterije, končano arhitekturo pa ne vem kaj, a nimajo služb in delajo v kuhinji (smeh).« A zdi se, da se ji to niti ne zdi tako narobe. »Vse to je izkušnja ... konec koncev pa - nekje moraš začeti. Nizozemci zelo cenijo, da si pripravljen delati, delati karkoli; sploh pa se jim zdi nekaj normalnega, da začneš nekje 'spodaj'.«

Za nizozemski jezik, ki se ga je učila tudi na formalnem tečaju, največ pa seveda v praksi, pravi, da je zanimiv. »Je mešanica nemščine in angleščine. Zdaj sem tudi uradno naredila eno od stopenj, tako da - prodati me ne morejo (smeh). Je pa recimo slovnica enostavnejša kot nemška. Nič ni res grozno težko, le izgovorjava ... jaz sem imela recimo nemški način. Oni pa g izgovarjajo kot h, česar jaz na začetku sploh nisem želela tako izgovarjati, ker mi je bilo, kot da se norčujem iz njih (smeh). Potem pa mi je h nekako prišel v navado.«

Še sanja o zgodovini

Kristina bi, pravi, še vedno rada delala v svojem 'fohu'. »Tam je veliko muzejev in arhivov, a se bo treba dobro naučiti nizozemščino (smeh) in še veliko bolj angleščino ... Upam, da kdaj, no, je pa težava tudi z denarjem; študij tam namreč sploh ni poceni.«

Drugače, pravi Kristina, pa njihova hrana ni, »da dol padeš«. »Samo da je nekaj na hitro, ocvrto in zamrznjeno ... hrana je res grozljiva. Delovni čas imajo od devetih do pol šestih popoldne in vmes seveda nimajo malice, jedo kar tako. Kuhajo, če sploh, komaj zvečer, ko pridejo domov. Ena njihova posebnost, ki jo jejo, pa je kruh, namazan z maslom, gor pa čokoladne mrvice.« Po drugi strani, dodaja, imajo razvito tudi verigo trgovin z ekološko hrano. »Cene so dostopne, ni tako drago, da si človek ne bi mogel privoščiti ... Si

pa od doma obvezno nesem kavo, ker je tam enostavno grozno (smeh).« Kristina pravi, kako zanimivo je opazovati samega sebe v tujini, kako iščeš stike s »svojimi«. »Šli smo na koncert Severine v Rotterdam, kdaj pa doživiš kaj takega v Rotterdamu (smeh)?! Pa, da, se kar povežemo tudi Slovenci med seboj, tudi Prekmurci. Nataša Vukan je poročena z Nizozemcem, srečamo se pri njej na večerji in skuhamo kaj slovenskega (smeh). Kar veliko se družimo, v tujini se Slovenci med seboj podpiramo (smeh), skupaj gledamo smučarske

skoke in navijamo pa slovensko muziko poslušamo (smeh). Enkrat na leto, ob državnem prazniku, ob dnevu državnosti, imamo slovenski piknik pri neki Slovenki v Utrechtu. Ima namreč hišo in prostor za piknik. In včasih kar ne morem verjeti, kako so Slovenci, ki jih srečaš v tujini, v redu. Res, odprti in pripravljeni pomagati, sploh nič tiptično slovenski, no (smeh). Saj ne, da v Sloveniji ne bi bili dobri, a v tujini se prej kot doma povežeš s popolnim neznancom; ne vem, verjetno te spominja na dom in začutiš neko povezanost.«

Mogočen, graciozen in samovšečen. Tam dobiš občutek, da so tako zaverovani vase, da si dovolijo prav vse – in to tudi počnejo. V Milanu s 4,5 milijona prebivalcev imajo vsi čas, avtomobilske kače se brez nervoze ves čas leno gibljejo skozi mesto, med tramvaji in avtobusi, pod zemljo poteka odlično urejen in zaradi Expa dodatno obnovljen in okrepljen promet s podzemno železnico, tu je tudi reden železniški promet z mogočno centralno postajo ..., ki je dih jemajoča po velikosti in lepoti, tako kot še marsikaj v tem mestu. Ja, v Milanu se čaka v vrsti, ker se spleča čakati. Na primer za ogled Da Vincijeve Zadnje večerje se morate prijaviti že nekaj mesecev vnaprej.

Milano – mesto tisočletne ustvarjalnosti

BESEDILO Bernarda B. Peček FOTOGRAFIJE Bernarda B. Peček IN Robert J. Kovač

In čaka se res skoraj povsod in vedno – na ogled katedrale, na naročanje špagetov, na vožnjo s turističnim avtobusom po mestu ali za nakup vstopnic. Razumljivo, kajti mesto velja za eno največjih komercialnih in finančnih središč in tudi zdaj za potrebe bank iz gospodarsko najhitreje rastočih držav obnavljajo v strogem središču mesta kar nekaj stavb – starejših vil. Za čuda turisti dokaj mirno in potrpežljivo čakajo v vrsti, saj so priromali iz raznih oddaljenih koncev sveta. Milano že stoletja kroji in usmerja modne, oblikovalske, finančne, gospodarske, verske, športne in še kakšne tokove. Kar se začne v Milanu, se nadaljuje in razvija po vsem svetu – tako je z mnogimi tehnološkimi novostmi, tako je tudi ali predvsem z modo. Milanske modne znamke in trgovine so na ulici Montenapoleone, najdaljši nakupovalni ulici (dva kilometra), na Piazza Duomo in znameniti Galleria Vittorio Emanuele II (ime je dobila po prvem kralju združene Italije), ki je prvi pokrit mondeni nakupovalni center na svetu, kamor se stranke še danes pripeljejo z najdražjimi avtomobili in se sprehajajo od butika do butika tudi v najbolj visokih in ozkih petkah. Ne gle-

de na to, da so bile notranjosti trgovin znamenitih znamk Gucci, Versace, Prada idr. med našim obiskom brez kupcev, je bilo pred njimi ogromno občudovalcev. Pokrito središče z lepimi stavbami in veliko kupolo, stekleno streho, slikami in mozaiki je pravzaprav že eno od največjih turističnih znamenitosti, ki si ga želi ogledati vsak turist.

Upajmo, da svet ne bo ostal samo pri posnemanju milanske mode, ampak tudi drugih dobrih rešitev v tem mestu, ki se res razlikuje od drugih italijanskih mest tudi po dobri prometni urejenosti in čistosti. Tako bi na primer prav lahko vsi posnemali milansko ozelenitev – ne le da je mesto zeleno zaradi parkov, vrtov in širokih ulic z mogočnimi drevesi, ampak ima zelenje tudi na mnogih balkonih in strehah hiš. Najnovejši sta »zeleni stolpnici« v bližini stolpnice Porta Garibaldi, ki je že uvrščena med svetovne arhitekturne presežke. Je nadaljevanje že znamenitih stolpnih zadnjih desetletij, med katerimi je še vedno najimenitnejša Pirellijeva ozka in 32 nadstropij visoka elegantna lepota. Prav tako bi lahko posnemali Milano po možnosti izposoje ne le mestnih koles, ampak tudi avtomobilov Car2go.

Tudi hrana v lombardijski prestolnici je dostopna po povsem normalni ceni, še posebej, če se odločite kositi v njihovi nacionalni kulinarčno-trgovski posebnosti Eataly. V tej večnadstropni zgradbi z odprtim stopniščem, v kateri na balkonu nekje na sredini notranjosti igrajo glasbeniki, lahko kupite ne le italijansko hrano (v enem nadstropju mesne jedi, v drugem testenine), ampak tudi živila za domov, pred vami narejene testenine, kuhinjske pripomočke za kuhanje ali postrežbo italijanske hrane ... ni, da ni, bi lahko rekli. Čeprav je v Lombardiji doma avto Alfa Romeo, je bila ob našem obisku v stavbi Eataly v središču pozornosti znamka Fiat. Sicer pa moramo od hrane vsekakor omeniti »ossobuco alla milanese« in sladico »panettone«.

Tudi glasbo slišite skoraj povsod, in če glasba prispeva k umirjenosti in kultiviranosti ljudi, bi priporočala vsem vodilnim, da resno razmislijo, kakšno življenje ponujajo ljudem – samo delo, reklame, pehanje za materialnimi dobrinami ali pa tudi druge vrednote, pa čeprav je to samo možnost poslušanja kakovostne glasbe in posedanje ob kavici nekje na majhni terasi na pločniku, ki ga hladijo s pršenjem vode. Glasba Verdija in Pucci-

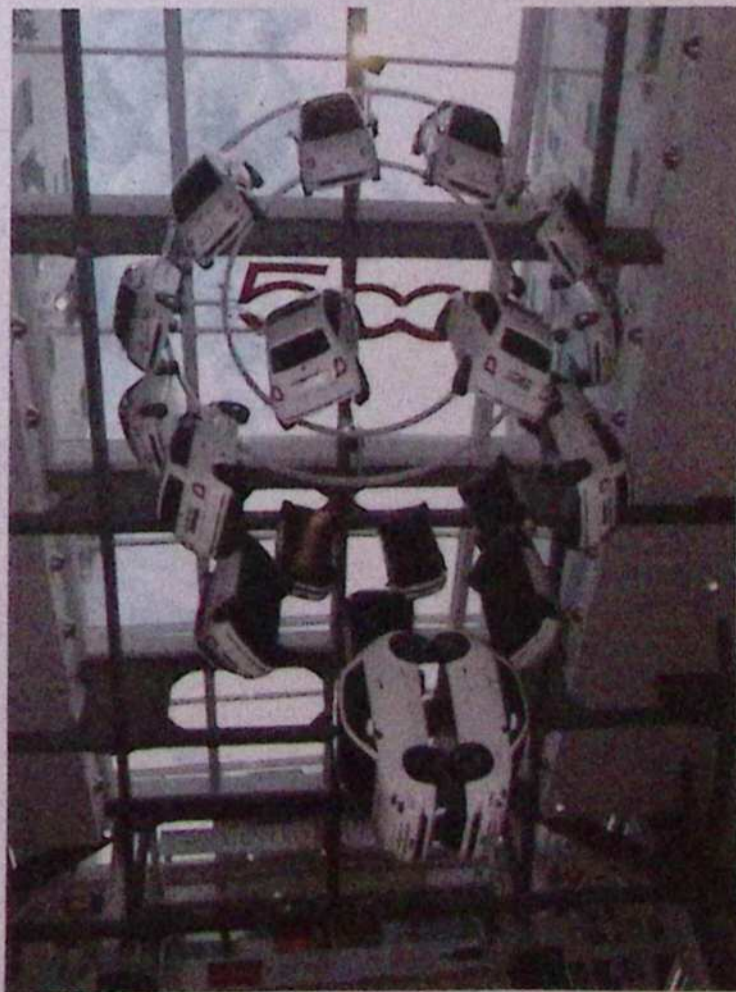

nija vas spremlja tudi na avtobusu, vlaku in seveda na italijanskem razstavnem prostoru na Expu, na katerem se voda v vodometu dviga usklajeno z ritmi glasbe in skupaj z barvno osvetlitvijo ustvarja nepozabne podobe. Znamenita operna hiša La Scala na zunanji ni tako mogočna kot druge stavbe, zato pa je želja vseh klasičnih glasbenikov in opernih pevcev vsaj enkrat v življenju nastopiti v Scali.

Milanski grad Castello Sforzesco spada med največje, zgradila ga je družina Sforza, ki je podpirala umetnike, med prvimi pa je ponudila delo tudi Leonardu da Vinciju; danes hranijo v njem originalne mojstrovine Michelangela in Leonarda da Vincija. Il Duomo di Milano, milanska katedrala, spada med najpomembnejše zgrajene stvaritve na svetu in največje cerkve, je druga največja cerkev v Italiji (od nje je večja le bazilika sv. Petra v Rimu) in druga največja gotška katedrala na svetu, sprejme lahko do 40 tisoč ljudi. Čeprav so jo gradili vse od 14. do 19. stoletja, obnavljajo pa jo tudi zdaj, je ves čas vplivala na soustvarjanje katoliške tradicije, glasbeno dediščino in gotško arhitekturo. Zgrajena je v osnovni obliki latinskega križa iz opeke v dolžini 158 metrov in širini 93 metrov, višina osrednjega dela katedrale pa je 65,5 metra. Ima kar pet ladij, ki so razdeljene s 40 stebri; fasada je prekrita z belim marmorjem, krasi jo 135 stolpčev in kar 3400 skulptur. Nič čudnega, da si jo hočejo ogledati prav vsi obiskovalci Milana, toda že za nakup vstopnic je treba čakati tako na levem kot desnem prodajnem mestu ob katedrali kar precej časa, za ogled notranjosti in hoje po stehi pa bi potrebovali več ur. Podobna gneča je tudi v baziliki Santa Maria delle Grazie, v kateri je znamenita da Vincijeva slika Zadnja večerja, in galeriji Pinacoteca di Brera v samostanu iz 16. stoletja. In da ne bo užaljenosti med športniki. Seveda sta zelo pomembna (za nekatere najbolj) milanski nogometni klub AC Milan in stadion San Siro, ki sprejme več kot 85 tisoč obiskovalcev.

Mi smo začutili le majhen »piš« Milana, pa vseeno dovolj, da smo dojeli njegov utrip in da smo nad tem mogočnim mestom ustvarjalnosti navdušeni. V to mesto bi se morali vračati vsako leto, v njem zagotovo najde vsak kaj primernege zase, saj je to večno novo mesto za vse okuse – tako da boste lažje spregledali tudi kakšne italijanske posebnosti, kot je ta, da vam zaračunajo pijačo trikrat dražje, če se usedete na terasi in samo pijete osvežilne napitke, ne da bi naročili hrano. Da, tudi tako se ustvarja red.

LEGENDA Mirko Baligač - Dimek

Gora pripada zemeljski (nes)končnosti. Ni od človeka in ne od naroda, da bi si jo smela povsem lastiti. Ima pa narod, ki živi ob njenem vznožju, pravico, da jo ljubi in se je oklepa na poseben način. V njej vidi pot do sonca in svobode, mu je navdih za ponos, simbol samobitnosti, življenjske volje in vere v prihodnost.

Triglav je gora, ki je Slovincem stoletja predstavljala vse to, čeprav vsi ne živijo na razdaljah, s katerih lahko oko doseže njene vrhove. Pogled na goro s srcem in mislijo, čeprav iz daljave, seže veliko dlje, to pa v svoji ozkoglednosti ali zazrtosti vase marsikdo prezre. Gora z imenom Triglav je središčnost, okoli katere se je in bo nastajala zgodovina naroda in Slovenije. Tako je bilo v preteklosti in tako je danes.

Gor na goro visoko

BESEDILO Majda Horvat FOTOGRAFIJE arhiv družine

Mirko Imrek Baligač, imenovan Dimek iz Beltincev, se je tako predstavljal: Sem vse, ampak nič. Imam vse, ampak nič. Sem preprost kmet. Kdor ga je poznal, je mogel razumeti, o čem je govoril. Govoril je o tem, da je samouk, ki pa je s prebiranjem knjig in druženjem s številnimi slovenskimi in tujimi izobraženci, ki jih je srečeval na poteh doma ali v tujini, veliko znal. Pri njem je tako nanese, da vedoželjnosti ni mogel tešiti z učenjem v študijskih klopih. V drugem delu svoje predstavitve je govoril o bogastvu, ki ga ima in ki ni v materialnih stvareh, ampak tam, kjer je dom, širina duha v odnosu do narave in človeka. Takšen, kot je Dimek bil, tako je tudi živel, na poseben način. Prehitro je zapustil ta svet, vendar je svojih dvainštirideset let življenja napolnil do roba. Ime Dimek se je zapisalo v zgodovino slovenskega planinstva.

Hčerki Lizika in Zinka sta bili del »kvarteta«, kakor je Dimek v zapisanju spominov na hrbtni strani šte-

vilnih fotografij imenoval svojo družino. Četrta je bila mati, prav tako Lizika, ki mu je pri vsem sledila in ga podpirala pri uresničevanju njegovih idej ter pri tem nosila velik delež. Bila je dobra, poštena in naravna ženska, se je spominjata hčerki, ki je po očetovi smrti še sama dolgo časa vodila beltinsko planinsko sekcijo Planinskega društva Matica Murska Sobota. Klicali so jo planinska mama. Dimek je namreč leta 1951 v Beltincih ustanovil planinsko skupino, ki je bila sekcijska leto dni prej ustanovljenega Planinskega društva Matica Murska Sobota. Skupaj z Marijo Vild je zaslužen tudi za Pomursko pot, ki so jo odprli oktobra 1967, pri tem pa ju je podprl Miha Potočnik, predsednik Planinske zveze Slovenije. Dimek se je tudi trudil, da bi zaživela kočva v Doliču na Goričkem, vendar s tem ni uspel, za kar mu je bilo zelo žal.

S kolesom na Grossglockner.

Hčerki sta bili v enajstem in šestem letu starosti, ko je očeta Di-

meka vzela Mura, premajhni, da bi ga mogli doživeti v vsem, kar je bil, in pozneje premladi, da bi si skušali vse zapomniti, kar so pripovedovali o njem. Zato pa jima je zdaj v veliko veselje, ko ne le doma, ampak po Sloveniji srečujeta ljudi, ki so ga spoznali in pripovedujejo o njem. Bil ja drugačen, vedno v škornjih in s »Sörcon«, z brado in klobukom, v planine pa je vedno šel v pumparicah. Poznali pa so ga tudi po tem, da je ponoči v soju lune oral polja, tudi sosedom, če je bilo treba pomagati, in da je s kolesom šel na Grossglockner. O tem, zakaj Dimek, obstajata dve razlagi, po eni naj bi dobil ime po planinski roži, po drugi pa zato, ker so ga planine povsem »zadimile« in so ga zato začeli tako klicati. To naj bi sam Dimek povedal Stanetu Koširju iz Gorenjske. Kdo je Stane?

Pred približno osmimi leti so na Planinsko društvo Matica Murska Sobota prejeli zanimivo pismo iz Gozd Martuljka. Pisec je spraševal, ali se kdo spomnil nekega Beltinča-

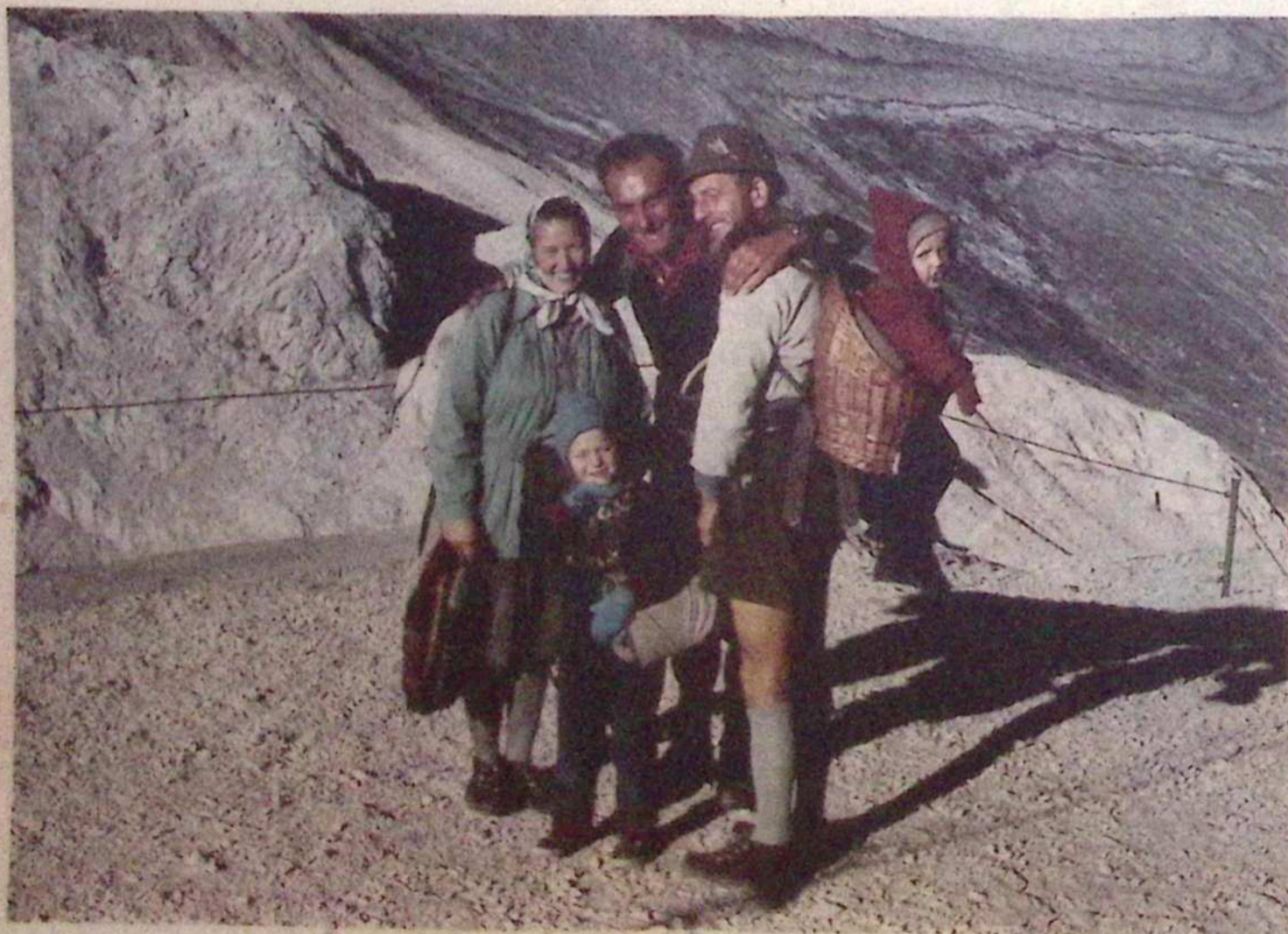

na, ki so ga klicali Dimek. Spraševal je po njem ali po njegovih potomcih, saj bi rad v svojih spominih, ki jih je začel pisati pri osemdesetih letih predvsem zaradi bolezni, pisal tudi o njem, planincu iz Prekmurja, ki je v košu nesel na Triglav svojega nekaj mesecev starega otroka.

Takole je opisal prvo srečanje z njim: »Planica je bila povsem zasnežena, drugi dan pa so bili smučarski poleti. Zaželel sem si, da pred tem grem še v Tamar. V snegu sem videl le eno gaz in si mislil, kako lepo, da je nekdo pred mano. Gaz je delal velik človek in sem komaj dohajal korak. Pospešil sem in ga srečal. Takoj sva navezala stik, čeprav je govoril nekoliko drugače. 'Od kot pa ste', sem ga vprašal in povedal mi je, da iz Prekmurja. Prišla sva v kočvo v Tamarju, ki je bila odprta, vendar v njej niso imeli hrane. Ta človek je vzel iz nahrbtnika koruzni kruh in zaseko in mi to ponudil, jaz pa sem nama naročil čaj. Ko sva se vračala, mi je dejal, da je on preprost prekmurski kmet iz Beltincev in da ga vsi kličejo Dimek. Dejal sem mu, da naj mi da naslov, da mu bom pisal. Rekel mi je: 'Vi samo napišite Baligač Dimek Beltinci in zagotovo bom pošto dobil. Mene vsi poznajo.' Res sem mu pisal, on pa mi je potem tudi odpisal.« Takšnega so ga spoznavali ljudje, s katerimi se je srečeval na mnogih poteh v planine, preprostega in ponosnega Prekmurca, velikega ljubitelja narave in ljudi.

Od Beltincev do Mojstrane, potem pa na Triglav

Dimek je leta 1959 nesel v košu na Triglav tri mesece staro hčerko Liziko in ne sinka, kakor si je napačno zapomnil Stane, in na enak način

tudi tri leta pozneje rojeno Zinko, ko je bila stara enajst mesecev. Dimekova družina je šla vsako leto s kolesi na Triglav, na to pot pa so se odpravili vedno septembra, morda zato, ker so takrat že opravili žetev in mlačev ter čakali na jesenska kmečka opravila. Pot so imeli razdeljeno na štiri dele, od doma do Maribora, potem od Maribora do Ljubljane, od Ljubljane do Brezj in nazadnje od Brezj do Mojstrane. Prenočevali so pri znancih in si kuhali na poti. Oče je iz kamnov naredil kurišče, mama pa je v loncu naredila prežganje in ga zalila z vodo. V juho so si nadrobili kruh. Dimek je peljal hčerki, eno naprej v sedežu, drugo pa zadaj na hrbtu v košu, mama pa je imela oprtan nahrbtnik. Oče je koš dal splesti v nekdanji Platani v Soboti, mama pa je zanj sešila mehka in topla ogrinjala in otrokoma oblačila, pripovedujeta hčeri.

»Ko smo na društvu prejeli pisno Staneta Koširja, sem si mislila, da pokličem tega človeka. In dobro, da sem ga, saj po tistem ni živel več dolgo. Spekla sem koruzni kruh in v košaro dala še 'zabel' pa bučno olje, potem pa sva z možem šla na obisk. Od sreče se je razjokal, ko sva prišla. Povedal je, da mu je strašno žal, da tega pisma ni napisal že prej, saj potem v svojo knjigo spominov ne bi napačno zapisal, da je Dimek v košu nesel na Triglav sinka,« je pripovedovala Zinka, ki je skupaj z možem Ignacem dejavna članica Planinskega društva Matica Murska Sobota in tudi vodi pododbor v Beltincih.

Na goro z dojenčkom v košu

Dimek je pri svojem obiskovanju gora srečeval številne izobražene ljudi, ki jih je z odprtostjo in široko razgledanostjo navduševal. Ni bilo področja ali teme, o kateri ne bi mogel kaj povedati, in zato so mu izobraženci tudi radi podarjali različne knjige. Lizika se še zdaj spomni tistih kupov knjig, ki jih je imel njen oče. »Veliko mu je pomagal doktor Mlinšek in tudi profesorja iz Mojstrane. Z njuno hčerko Metko Kern Trček sva se srečali ob nastopu naše tamburaške skupine KUD Beltinci v Mojstrani. Naenkrat prihitel k meni ena od naših in mi reče, da me je neka ženska prepoznala kot otroka v košu, ko smo bili kot družina pri njih. Sama je bila takrat stara šest let. Pohitela sem k njej. Od sreče nisva vedeli, kaj bi, ali naj se objameva ali ne. Obisk Triglava s trimesečnim dojenčkom je bil morda le prevelik zalogaj in sta si starša verjetno pri tej družini sposodila denar, da sta kolesi lahko dala na vlak in smo se potem tako vrnili domov. Z njimi smo od takrat ohranjali stike in spominim se tudi, da sem prvi dve knjigi dobila ravno od njih. To srečanje po petdesetih letih je bilo zame takšno presenečenje, da sem mislila, da se bom zgrudila, ona prav tako.« Po tem srečanju Metka prihaja na pohode, ki jih organizira Planinsko društvo Matica Murska Sobota in ki je tudi pobrateno s Planinskim društvom Mojstrana. V Mojstrani pa je Lizika srečala tudi Jožeta Mihaliča, ki je bil takrat še dijak in skupaj z Dimekom na smučarskem tečaju na Krvavcu. Tudi z njim ima stike še zdaj.

Gora je bila ...

Gora je bila Dimekova učilnica, v kateri je spoznaval ljudi in sam učil – po tem, kar pripovedujejo o njem – o spoštovanju, ne glede na položaj v družbi, in solidarnosti. Nikoli se ni ponašal s tem, kje vse je že bil ali kakšne podvige je dosegel, ampak mu je veliko pomenilo le to, da je srečeval ljudi.

Druženje s pesmijo, pa če so bili mladi ali starejši, izobraženi ali preprosti ljudje, pa je bil drug, enako pomemben del Dimekovega življenja. Bil je magnet, za katerim so šli vsi, pa četudi s kolesom samo do reke ali Berek, da so »pajali« kruh ali pekli ribe, je povedala Lizika. Nekaj od tega po njem zdaj nadaljuje tudi sama, saj igra pri tamburaških in pleše pri folklorni skupini. ■

LEGENDA Matija Zemljič

In kdo je bil Matija Zemljič? Bil je katoliški duhovnik, obenem pa še pesnik in prevajalec. Rojen je bil na Ptujski Cesti pri Gornji Radgoni (1873) staršem viničarjem. Gimnazijo je obiskoval v Mariboru (1886–1893), tam tudi končal bogoslovje (1893–1897), nato bil kaplan v več krajih, potem župnik, nazadnje pri Tomažu pri Ormožu, pri katerem je umrl (1934) in je tam tudi pokopan.

Panonec zaslovel s Triglavom

BESEDILO Franc Kuzmič FOTOGRAFIJE arhiv Francija Klemenčiča

Pokrajini Gorenjska in Prekmurje sta v Sloveniji vsaka na drugem koncu. Prekmurje je ravninsko-gričevnata pokrajina, Gorenjska dolinsko-gorata dežela. Gorenjska ima Triglav, ki je bil vedno ponos sprva v Avstro-Ogrski, pozneje v Jugoslaviji kot najvišja gora, danes v Sloveniji. Ker je bil Triglav na območju treh interesnih sfer, si ga je želela vsaka pridobiti. Jakob Aljaž, duhovnik v Dovjah na Gorenjskem, se je boril proti poskusom, da bi triglavskim goram nadel nemški značaj. Zato ne preseneča, da je med drugim zaslovel po pesmi Oj Triglav, moj dom.

Toda veliko ljudi sploh ne ve, kdo je avtor besedila te pesmi. Nekateri jo pripisujejo kar Aljažu, drugi nekemu Slavinu. Pisec besedila pa je namreč Matija Zemljič, sin viničarjev s Ptujске Ceste pri Gornji Radgoni.

Pisati je začel že kot bogoslovec, sprva versko-lirske pesmi, ki jih je objavjal v rokopisnem listu Lipica, ki so ga izdajali mladi literati v mariborskem bogoslovju. Potem je objavjal še v Pomladnih glasih, Zori in drugod.

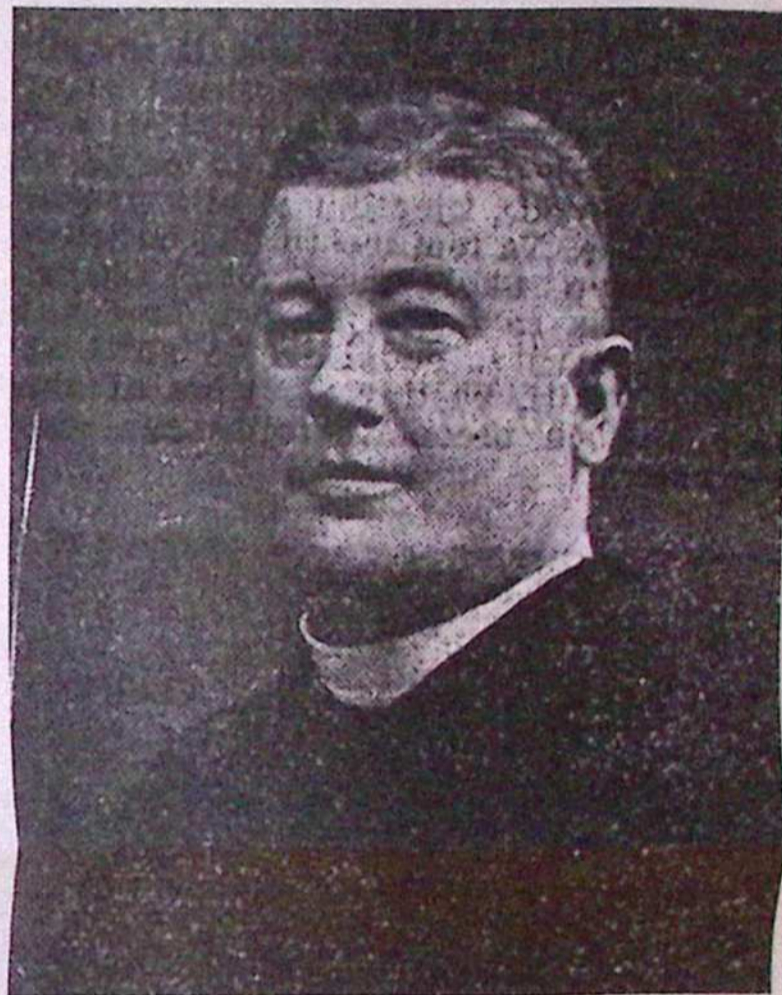
Zemljič je pesem Oj Triglav, moj dom, kako si krasan prvič anonimno objavil v rokopisnem glasilu mariborskih bogoslovcev Lipica leta 1894 na str. 301–302 z naslovom Triglav. Pod psevdonimom Slavin jo je objavil nato še v Zori (1895, 53). Pri pisanju pesmi se je naslonil na nemško domoljubno pesem O Schwarzwald, o Heimat ...

Pesem je zelo prevzela velikega ljubitelja Triglava in njegovega pogorja Jakoba Aljaža, tako močno, da jo je leta 1896 uglasbil. Zaradi tega so bile seveda potrebne spremembe besedila. Pesem je bila še istega leta zapeta ob odprtju prve slovenske triglavske kočice. Aljaž jo je potem tudi objavil v svoji Slovenski pesmarici II (1900). Danes je ponarodela.

Zemljič po vsej verjetnosti ni bil nikoli na Triglavu. Josip Trafenik, Zemljičev študentski kolega, ki se je ukvarjal z glasbo, naj bi ga nagovoril, da bi na podlagi omenjene nemške pesmi napisal podobno pesem o Triglavu še v slovenščini.

Zemljič je prav tako znan po prevodu staronemške srednjeveške pesnitve kartuzijana Filipa iz Žiž z naslovom Kartuzijanskega brata Filipa Marijino življenje (izdano v samozaložbi leta 1904 na 411 straneh).

Umetniki običajno dajejo navdih, znanstveniki poskušajo uresničiti, ne smemo pa pozabiti še lobistov. In eden takšnih je bil svetovni znanstvenik srbskega rodu Mihajlo Pupin, ki je bil hišni prijatelj ameriškega predsednika Thomasa W. Wilsona in pri njem dosegel, da so gorenjski bohinsko-blejski in jeseniški kot ter Prekmurje po prvi svetovni vojni pripadli Sloveniji. To je pozneje razkril v spremni uvodni besedi pri slovenskem prevodu svojega življenjepisa z naslovom Od pastirja do izumitelja. ■

Izvirno besedilo pesmi Triglav (Oj Triglav, moj dom ...)

Triglav.
Oj Triglav visoki, kako si krasni!
Ti v hri paraja se tvoj mi sladki,
ki si na tvoje močvirne vrhe,
da tam si v pomoti goščice sne.
Kaj potok igra v skalovih hladini:
Oj Triglav visoki, kako si krasni!

Oj Triglav močvirni, kaj ljudi je svet
žečaril s čudmi mi večkrat pogled,
tvoja mehtanje mi kazala kras,
a mate sem mislil ljubice svetlas,
O teli sem sanjal med svetlih slovom:
Oj Triglav močvirni, kako si krasni!

Oj Triglav, v spominu živi mi tvoj čas,
zato pa te ljubim in ločim se veselas,
In enkrat de uvo solbila mi bo,
pač tvojim spominu naj svira telo,
Kaj plitvi vsadite namnomyje dan
Oj Triglav močvirni – mat velikani!

Skupni grob duhovnikov župnije Sveti Tomaž pri Ormožu, v katerem je pokopan tudi Matija Zemljič, avtor besedila zdaj ponarodela pesmi Oj Triglav, moj dom. Matija Zemljič je bil rojen 25. januarja 1873 na Ptujski Cesti pri Gornji Radgoni. To je tudi grob še enega duhovnika iz Gornje Radgone, Alojzija Kovačiča.

Mihajlo Pupin - Idvorski za Triglav in Prekmurje

Mihajlo Pupin - Idvorski je v uvodu avtobiografskega dela Od pastirja do izumitelja, ki ga je prevedel Pavlo Breznik, v dveh delih pa najprej izdala Vodnikova družba v Ljubljani leta 1931 in 1932, zapisal: »Slovenski delegati na mirovni konferenci v Parizi niso nikdar slišali o Kosu in Lukaniču, zato tudi niso mogli popolnoma razumeti mojega navdušenega zavzemanja za Prekmurje, Kranjsko in Koroško. Rad bi povedal še to, da me je Bled za skromne zasluge na mirovni konferenci bogato nagradil s tem, da me je izbral za svojega častnega občana.« (Državna založba Slovenije, Ljubljana 1977.)

Govor je seveda o mirovniških pogajanjih po koncu prve svetovne vojne in pariški mirovni konferenci leta 1919, v katero je odločno posegel Mihajlo Pupin - Idvorski in pri tem izkoristil poznanstvo s takratnim predsednikom ZDA Thomasom Woodrowom Wilsonom, s katerim sta bila sošolca na univerzi. Pupin je zbral podatke o zgodovinskih in etničnih značilnostih območij Dalmacije, Istre, Slovenije, Banata, Medžimurja in Prekmurja, Baranje in Makedonije in 19. aprila 1919 ameriški predsedniku poslal osebni memorandum. S tem je Pupin dosegel, da ZDA niso priznale Londonskega pakta, s katerim je bilo zaveznikom obljubljeno, da bodo dobili med drugim tudi blejski trikotnik s Triglavom. Ko je slovenski diplomat Otokar Rybář (dedek ljutomerske profesorice Ljerkje Zemljič) izvedel za to odločitev, je menda jokal od veselja, zato je dve leti pozneje Pupina predlagal za častnega občana Bleda, ki je to postal septembra 1921.

Prekmurska
Gibanica
www.prekmurska-gibanica.si

Vrt je v naših krajih luksuz, ki si ga drugod le redko lahko privoščijo. Obstajajo sicer različice, ko si ljudje v velikih mestih naredijo vrt na balkonu, na strehi in še kje drugje, vendar vrt, kot ga poznamo mi, je le eden. Lahko se pojavlja kot dekorativni element zahtevnejše arhitekture, vendar ima v prvi vrsti svojo funkcionalnost. Je vir kakovostne in doma pridelane zelenjave in sadja. Čeprav smo dnevno bombardirani z različnimi informacijami o kakovosti teh in drugih sestavin, so skoraj vse na domačem vrtu. Tako sta Maja Škrbič in Boštjan Lačen zasnovala vrt na Kükeču. Sicer malo večjega, kot smo ga vajeni ob hišah, vendar mu pravi vrt. Ker je Boško kuhar, je izbor zelenjave, ki jo imata posajeno, namenjen v prvi vrsti uporabi v kuhinji, in to njegovi. Zaradi tega poleg tako imenovanih standardov, ki spadajo na vrt, najdemo tudi okro, razne orientalske fižole, čilije in pekoče paprike ter številne druge rastline, ki jih je mogoče uporabiti v vrhunski kuhinji. Slaba stran tovrstnih vrtov je vsekakor dejstvo, da so stvari zrele skoraj v istem trenutku, takrat ko jih imamo vsi in v zelo omejenem času. Prav zaradi tega je potrebno čim več ustvarjalnosti, da si zelenjavo, ki jo pridelamo doma, pripravimo na čim bolj

med okuse po ...⁸

From Kükeč with love*

BESEDILLO IN FOTOGRAFIJE Matej Fišer

raznovrsten način, da se je ne naveličamo. Tokrat smo kuhali s pridelki z domačega vrta oziroma pripravili nekaj idej, kako uporabiti sestavine, ki vam zrastejo, na nekoliko bolj domiselni način.

Pečena česnovo-bučna juha

Sestavine: 1 kg maslenke (buča), 2 stroka česna, 100 g masla, 2 dl smetane za kuhanje, 2 dl mleka, 1 dl kisle smetane, sol, poper, vejica rožmarina

Maslo narežemo na kockice in ga zmečemo po pekaču, dodamo na velike kocke narezano olupljeno maslenko, rožmarinovo vejico in cele neolupljene stroke česna.

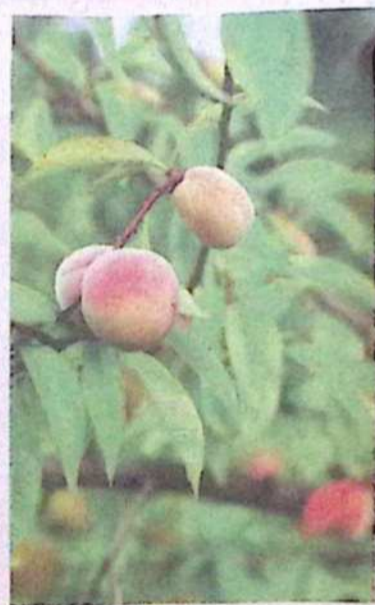
Pečemo 120 minut pri 120 stopinjah Celzija. Po 60 minutah pobereemo česen iz pekača in ga damo iz lupine. Ko je tudi buča pečena, odstranimo iz pekača rožmarinovo vejico. Vso vsebino pekača zlijemo v lonec in dodamo česen, vse skupaj pretlačimo s paličnim mešalnikom in dodamo smetano za kuhanje, mleko in kisló smetano. Kuhamo na štedilniku še toliko časa, da juha zavre.

Zelenjavna zložanka

Sestavine: 1 kg mešane zelenjave (bučke, por, čebula, jajčevci, rdeča paprika, rumena paprika). Bešamel: 60 g masla, 40 g mehke moke, 4 dl mlačnega mleka

Na štedilnik postavimo kozico, v kateri najprej raztopimo maslo in nato dodamo moko. Med stalnim mešanjem z metlico prilivamo mlačno mleko. Nato dodamo sol, poper in muškati orešček, še naprej mešamo in na zmernem ognju kuhamo pet minut.

Zelenjavo narežemo na tri milimetre debele koščke, ki jih zlagamo v pekač, ki ga prej premažemo z maslom. Med vsako plastjo zelenjave namažemo bešamel in nasujemo malce drobtin iz koruznega kruha. Plasti zlagamo, dokler nam ne zmanjka materiala. Na zadnjo plast damo bešamel, maslo v koščkih in nekaj suhega naribanega kozjega sira.

Postavimo v pečico in pečemo 45 minut pri 160 stopinjah Celzija.

Marmelada iz vinogradniških breskev

Sestavine: 1 kg breskev, ½ kg želirnega sladkorja, 1 žlica breskovega žganja, 1 cimetova palčka

Breskve razpolovimo in zmešamo z želirnim sladkorjem, dodamo cimetovo palčko. Na zmernem ognju mešamo, ko začne vreti, naj vre okrog pet minut, nato dolijemo breskovo žganje. Polnimo v steklene kozarce, zapremo in zložimo pod odejo, pod katero naj ostanejo, dokler se ne ohladijo.

To je le nekaj idej, kako popestriti jedilnik s pridelki z vrta. Lahko so kot osnova za kreacijo lastnih jedi, lahko pa jih uporabite dobesedno. Vrtovi nam vsekakor dajejo obilo možnosti za kreacijo jedi, če pa imate lastne zelenjave preveč, pa naj obvelja tista dobra soboška navada. Zelenjavo zložite v vrečko in jo obesite prvemu sosedu na kljuko. Zagotovo je bo bolj vesel, kot če to storite s pravkar ulovljenimi ribami ali neočiščenim fazanom. ■

* S Kükeča z ljubeznijo

Tü
Priška tünka

Tü mo jeli najbojšo tünko!
Zaupajte certificiranim proizvajalcem Priške tünke:

PANVITA MIR d.d. Kmetija Daniel VARGAZON, Kmetija Robert SEVER.
Ljubljana, ulica 2011, 1000 Ljubljana, Slovenija

Priška tünka je kulinarčna posebnost in izhaja iz realije, ki ji pravimo "PRIŠKA". Zaradi povezave mesa in zaskve, v kateri meso zari, se razvije specifičen okus, ki daje temu izdelku posebno kulinarčno vrednost. Na ta način se proizvajajo Priška tünka še danes.

www.tunka.si

Kupujmo domače!

Minopek

Minopek, d. o. o., Industrijska ulica 11, Murska Sobota

med gredice pō ...

Po sprostitev na Vrt dobre volje

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE Miha Šoštarič

S temi besedami je začela Alenka Gorza v knjigi Čudoviti vrtovi Slovenije sprehod po vrtu Majde Vrbnjak iz Ključarovec: »Ob vstopu na ta vrt ni mogoče preslišati prešernega smeja lastnice, ki se razveseli vsakega obiska. Vrt, v katerem se prosto zabavajo mlade muce z izzivanjem prijaznega domačega psa, je priljubljen prostor vse družine, še posebno pa je v njem živahno, ko pridejo na obisk lastnične hčerke in vnukinje.« Pomenovala ga je Vrt dobre volje. »Če je res, da se obiskovalci v moji družbi na mojem vrtu počutijo odlično in se sprostijo, pa naj bo to Vrt dobre volje,« pove Vrbnjakova.

Ob našem obisku smo se lahko pričali, da je res tako. Vedno nasmejana gospodinja, ki dobro voljo enostavno seje med vsakodnevne obiskovalce prekrasnega vrta, nam med sproščnim sprehodom po zgledno urejeni okolici svojega domovanja razkaže plod večletnega dela. Kot pravi Vr-

njakova, gre za obdobje treh desetletij. »Ko smo dokončali gradnjo hiše, je do nje vodila neasfaltirana cesta, na vsaki strani pa ozki gredici z rožami. Pozneje so bile na parceli večinom vrtnice. Spomnim se, da je bilo to takrat moderno. Sčasoma, ko sem si ogledala vrtove drugod po Sloveniji in obiskala tudi številne sejme, dobiš nove ideje, ki se seveda vedno spreminjajo.« In po številnih letih dopolnjevanja in sajenja novih rastlin se Vrbnjakov cvetlično-okrasni vrt razprostira po skoraj polovici 1300 kvadratnih metrov velike parcele v Prlekije. Če k temu dodamo sadno drevje in zgledno urejen zelenjavni vrt, na Vrbnjakovi parceli praktično ni več prostora za nove rastline. »Res je. Ampak imam že nove ideje in bom jeseni ob vhodu na parcelo zamenjala nekatere rastline in znova poskrbela za novosti.«

Ogrodje vrta, ki predstavlja zanimivo zeleno kuliso, tvorijo različni iglav-

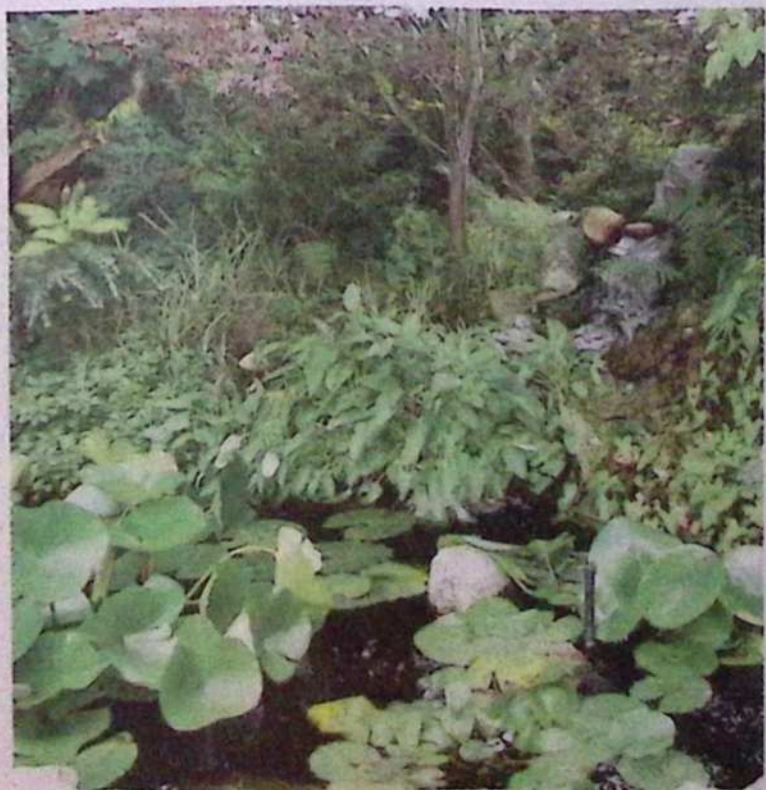
ci. Nekako zastirajo pogled z zunanje strani parcele, zato se je za ogled številnih cvetočih rastlin in okrasnega zelenja treba zapeljati na dvorišče. Usedeš se v zanimiv pokrit kotiček in s pogledi švigaš med cveticami. »Trajnic imam posajenih več kot 1500 vrst. Ene cvetijo zdaj, druge spomladi, spet tretje pozno jeseni. Tako so razporejene, da od maja do oktobra uživam v njihovi lepoti.«

Sistemske se je lotila postavitve svojega vrta. Pravi, da je spremljala dnevno gibanje sonca. In v predelu, kjer je večji del dneva senca, Majda najde svoj mir. S posedanjem na klopci pogleduje po rožah, obenem pa se sprošča ob žuborenju vode v

majhnem ribniku. Kot pravi, je ta ribnik večkrat doživel spremembe, s sencoljubnimi rastlinami, kot so javorji, praproti in hoste, pa je ustvarila pravi senčni ribnik z manjšim vodometom, v katerega je speljan potoček. »Skoraj tako, kot če bi bila na morju,« z nasmeškom na obrazu pove Majda, ki pa ne pozabi pri vseh opravilih, povezanih z vrtom, omeniti pomoči moža Jožeta. »Vsa fizična dela so njegova. Brez njegove pomoči vrt ne bi imel takšne podobe, kot jo ima danes.«

Mož jo je pred kratkim razveselil s postavitvijo modernih visokih zelenjavnih gred. »Dve že stojita, v kratkem bo še tretja. Zaradi zdravstvenih težav, med drugim sem imela opera-

cijo kolen, se vedno težje pripogibam, zato so te visoke grede res odlične. Vso zelenjavo, ki naj bi se znašla na krožniku družine, pridelava na tem vrtu.« Čeprav na njenem okrasnem in tudi zelenjavnem vrtu ni odvečne trave, plevela, bi se motili, če bi dejali, da Majda vse dni samo ureja okolico. Vedno si namreč najde čas za prijatelje in znance. Veliko časa preživi tudi z vnukinjami, pohvali pa se lahko tudi, da je že prababica. »Za vse se najde čas. Le voljo moraš imeti,« nam pove in nas znova povabi, naj jo obiščemo. »V kratkem bo imel vhod na parcelo nov videz. Prepričana sem, da bo vrtoljubcem, ki me z veseljem obiskujejo, všeč.« ■

To pa niso ravno pregovorno značilni slovenski sosede, ki bi jih mučila zavist in nevoščljivost. Ravno nasprotno, **stanovalci zaselka Ažija v Dolnjih Slavečih** že več let gojijo prijateljstvo, vrlino, za katero pravijo, da je ena najpomembnejših v življenju. **Letos so se zbrali že četrtrič**, tokrat pri družini Frumen ob dobrih hrani in hladnem pivu, pogumnejši pa so se namočili tudi v bazenu. Naj živi čim več slovenskih Ažij!

FOTOGRAFIJA EMIL CELEC

Hmm, to pa je res neverjetno. Iz različnih krajev Pomurja so nam bralci in bralke poslali tri zelenjavne fotografije, ki imajo vse skupni imenovalec. To pa je ... eee ... no, ja, pogledite in ugotovite sami. Tole naj bi bila vrsta čilija **chili red padro pe** ... No, kakor koli že, ti čiliji rastejo **v rastlinjaku Igorja Lebarja v Lipovcih**, na fotografiji pa je njegova **partnerica Suzana Šuklar**. FOTOGRAFIJA MAJA LEBAR

Tule s »paradajzom« **pa je Marica Černela iz Murske Sobote**, ki ga je pridelala na svojem ranču oziroma na vrtu, na katerem z možem preživita večino časa. Marica pravi, da je letos »paradajzovo« **leto**, ker ga je ogromno, pa tudi vseh oblik je, barv, okusov in debelosti. Njen najtežji je tehtal 790 gramov.

FOTOGRAFIJA ANDREJA ČERNELA

Moški vokalni kvintet Aeternum je takole zapel v Črenšovcih ob prazniku združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom, v katerih so ... čakaj, čakaj, kdo pa je ta novi član Aeternuma na levi? Kaj ni to ...? Pa ja, seveda je! Predsednik Borut Pahor je torej novi član zasedbe. Viš, kako je to medijem ušlo. No, poleg vsega, kar je Pahor že doslej počel, mi o tem, da zna tudi kakšno zapeti, niti malo ne dvomimo. Pa vi?

Tule je z jajčevcem **Srečko Kuzma iz Borejec**. Jajčevcec je **vzgojila Vida Kuzma**, tehta pa kilogram in 170 gramov.

FOTOGRAFIJA SABINA ŽEMLIČ CIPOT